

הלכות שבת סימן שצו

באר הגולה רסב

שצו דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה, וכו' י"ח סעיפים:

א [*] אָבֵל אָדָם יֵשׁ לוֹ (א) אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ, (ב) חוּץ מֵאַרְבַּע אֲמוּתָיו אוֹ (ג) מִהַמְקוֹם שֶׁשָּׁבַת בוֹ: **ב** בְּגֹדֶשׁ עָלְיוֹ הַיּוֹם בִּבְקָעָה וְאִינוֹ יוֹדֵעַ תְּחוּם־שָׁבַת, (ד) מִהֶלֶךְ אֲלָפִים (ה) *פְּסִיעוֹת (ו) (בינוניות) (טו) שֶׁהֵם תְּחוּם־שָׁבַת: **ג** יִכְשֶׁם שְׂאִין אָדָם רִשְׁאֵי הֶלֶךְ בְּשָׁבַת וּבֵיּוֹם־טוֹב אֲלָא אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ, (ו) כֶּף (ז) (ז) פְּלִי וּבִהְמָתוֹ (ח) אֵין זְכוּל שׁוּם אָדָם הַהוֹלִיכֵם חוּץ לְאֲלָפִים אֲמָה שֶׁל בְּעֵלֵיהֶם. יֵאָמֵר עָרְבוּ בְּעֵלֵיהֶם לְרוּחַ אַחַת, אֵין שׁוּם אָדָם יְכוּל הַהוֹלִיכֵם לְרוּחַ הַאֲחֶרֶת אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת מִמְּקוֹם שְׂאִין הַבְּעָלִים יְכוּלִים לִילֵךְ: הַגָּה (ט) וְעֵין לְעֵיל סוֹף סִימָן שֶׁהָאֵם מִתֵּר לְמִסְרָה בְּהַמָּה לְאִינוֹ־יְהוּדֵי מִמְּקוֹם שֶׁשֶׁשׁ חֹשֶׁשׁ שִׁיּוּצֵי־אֵנָה חוּץ לְתַחוּם: **ד** הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְבָנוּ, הֲרֵי הִיא (ו) פְּרָגְלֵי הָאֵב: **ה** (יא) יִמְסְרָה (ג) לְרוּעָה, (יב) אֲפִלּוּ

בְּאֵר הַיֵּטֵב
(ו) בינוניות. הינו ארץ ב' מנגלים, מנגל א' מקום מצב הרגל ומנגל ב' בין רגל לרגל, מהר"ו סע"ה ובסימן ש"א: (3) פליו. מנר במלבוש, וע"י סימן תג, מ"א: (2) לרועה. אפלו לרועה אינו יהודי, עס"י ת"א, מ"א: י"ח מינוטין, קמ"ש התה"ד, הובא בהלכות מליטה, ואמנם

משנה ברורה
(א) אלפים אמה. והוא תחנת חקמים, דמן התורה מתר להלך עד י"ב מיל, קשעור מנה שןאל במדבר שהחזיקה י"ב מיל, וכיותר מזה אסורה, וכדכתיב 'אל יצא איש ממקומו', והאי 'מקומו' קאי על המחנה. והנה פוסקים חולקים ואומרים דגם חוץ ל"ב מיל אינו אסור מן התורה, והאי 'אל יצא' אינו אלא אזהרה לענין הוצאת בלים מרשות לרשות [אחרונים]: (ב) חוץ מארבע אמותיו. דמקומו של אדם בכל מקום ששוכת הוא ארבע אמות כדלעיל, ומשם יש לו אלפים (6) לכל רוח, נמצא דיכול להלך מעמידת רגליו אלפים ארבע אמות: (ג) מהמקום ששבת בו. פרוש, דאם שבת במקום מקף מחיצות, חשיב כלו כארבע אמות ויש לו אלפים סביב המקום ההוא: (ד) מהלך אלפים. לכו ארבע אמות: (ה) פסיעות בינוניות. הינו (3) חצי אמה מקום מצב הרגל, וחצי אמה הוא בין רגל לרגל בפסיעה בינונית; (א) ומרי שהוא צריך ללכת לאיזה צדך שבת ומקרי מדידה של מצונה, דשרי, כדלעיל בסימן שו סעיף ז: ג (1) כף וכו'. דבמקום שאדם קונה שם שביתתו, קונים שם כליו ובהמותיו, דנגררים אחריהם: (2) פליו. והוא הדין פרוטיותו וכל דבר השוף לו; ומרי ביום טוב, דלית בה משום אסור הוצאה כי אם משום תחומין, דבשבת הלא אסור להוציא חוץ לארבע אמות; אי נמי, מנר (7) במלבוש שלובש האדם עליו, דבנה ליכא משום הוצאה כי אם משום אסור תחומין, דהמלבוש נגמר: (ח) אחר בעליו (11) נמ"א: (ח) אֵין יְכוּל שׁוּם אָדָם, אֲפִלּוּ הֵנָּה בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל הַמּוּלִיךְ: (ט) וְעֵין לְעֵיל סוֹף סִימָן שֶׁהָאֵם מִתֵּר לְמִסְרָה בְּהַמָּה לְאִינוֹ־יְהוּדֵי מִמְּקוֹם שֶׁשֶׁשׁ חֹשֶׁשׁ שִׁיּוּצֵי־אֵנָה חוּץ לְתַחוּם אֲסוּר: **ד** (י) פְּרָגְלֵי הָאֵב. וְלֹא פְּרָגְלֵי הַבֵּן הַמּוּלִיכֵם, לְפִי שֶׁדָּרָךְ בְּנֵי־אָדָם לְהַפְקִיד בְּלֵיהֶם בְּיַד בְּנֵיהֶם וְאֵין כְּפִתָּם לְמִסְרָה בְּרִשְׁתָּם נ"מ"א בשם המגיד-משנה, ולפי זה אפלו מסר לו מערב-שבת נמי דינא הכי. (ס) והרבה חולקין על פסק המחבר וסבירא להו דבגנו לא עדיף מאחר, ולהכי אם היא רגיל למסור לבנו לרעותה, דינו כמו מסרה לרועה, בסעיף ה, דאפלו מסרה לו בשבת גופא הרי הוא פרגליו: **ה** (יא) מְסָרָה לְרוּעָה (יב) אֲפִלּוּ לְרוּעָה (1) עב"ם, דהרי הוא כחפצי עב"ם: (11) דקמא לן דקונה שביתה ואינו נמשך אחר פרגליו: **ה** (יב) מְסָרָה לְרוּעָה (יב) אֲפִלּוּ לְרוּעָה לֹא כֵּיוֹן טוֹב. דכבר מערב-יום טוב דעתו הנה שלא לקנות שביתה אצלו אלא אצל הרועה שמסר לו למחר. ומשמע (1) מסתימת לשון המחבר, דאפלו יש כמה רועים בעיר, כיון שהוא מסר רק לאחד הרי הוא פרגליו הרועה, אכל כמה (ס) פוסקים חולקין על זה וסוברין דהויא שיש שני רועים בעיר ומסר לאחד ביום טוב, הרי הוא פרגליו הבעלים, מאחר שלא הכיר מערב-יום טוב בשעת קנית שביתה למי ימסר למחר, נשאר ממילא ברשות הבעלים; אם לא (ט) שרגל תמיד למסר לאחד מהם, דאז הרי הוא פרגליו הרועה ההוא. ודע, דמה שקרב יום טוב לאו דוקא, דשוף זה גם לענין שבת, וכן דין דסעיף ח וסעיף ט וסעיף יא, ושאר הדיוני שוף רק ביום טוב.

שער הציון

(6) ולפי דעה ראשונה לעיל בסימן שצו, אם ברר לו הארבע אמות בצד אחד, כגון שהלך השני אלפים וארבע אמות, הפסיד הארבע אמות מצד השני ואין מודרין לו לצד השני רק אלפים ולא יותר, והוצת השני-אומרים שם יש לו אלפים וארבע אמות לכל רוח, כן מוכח בעבודת-הקדש וכן פתחו האחרונים, אך כבר בארנו שם בהלכה דנעה שנהיה: (3) אחרונים: (4) תוספת-שבת בשם הריטב"א: (7) ועוד משפחת לה, למי שפלתה מדהו בן-חצי העיר המספדת חומה, דאז הוא אסור לילך יותר ואחרים מפרים לטלטל בכל העיר כיון ששפדת חומה, וקא משמע לן דאסורים להוליך הפלים של (15) שפלתה מדהו בן-חצי העיר [נתי"ש]: (8) אליה נבה בשם הנשבי"א שחולק על הרמב"ם, ועוד כמה פוסקים, רש"י ורא"ש וטור ורמב"ם יתום [וכן מוכח לפרוש הפאור, וגם במלממות שישב דעת הר"ף משמע נמי דסבירא לה דאין חלוק בין בנו לאחר, עין שם], וכבר העיר בספר נהר-שלום על סתימת המחבר בהרמב"ם במקום ששארי פוסקים חולקין על זה. אכן נראה, דאף להרמב"ם, אם היה בנו רועה קרוב ורגילי הכל למסר לו בהמותיהם, מודה גם הרמב"ם דהוא פרגליו הבן ואפלו מסרה לו בשבת, דאז יש לו שם רועה אחר דמסר שביתתו אצלו, ולא נגרע כלל מפני שהוא בנו: (1) מְגַן אֲבָהֵם: (11) וּכְשִׁיטת הַרְמַבְּ"ם וְתִרְיָף שֶׁמְחַלְקִים רַק בְּמִסְרָה לְרוּעָה אֲחֵד אוֹ לְשֵׁנִים: (12) רִשְׁי וְהַנְשָׁבִיא וְהָרֵא"ש וְסִיעָתָם: (13) בֵּן מוֹכָח בְּמֵאֵרֵי בֵּן מוֹכָח מְרִשְׁי דְבַח הַפְּתַחֲלִי צֵאן, וְכָל־יִשְׁכֵּן אִם אָמַר מְעַבְרֵי־יוֹם טוֹב לְרוּעָה שֶׁלְמַחַר יִמְסַר לוֹ דְמַהְיָ, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח בְּמַלְמוֹת:

הלכות שבת סימן שצו

נתנה לו ביום טוב, הרי היא כרגלי הרוצה. ואם מפרה (ז) לשני רועים, הרי היא כרגלי בעליה, (יג) מפני שלא קנה אחד מהם: ו' חשור (יד) של פטם, (טו) כרגלי מי שלקחו לשהטו ביום טוב. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשוה, כל אחד מהלוקחים מוליך מנתו (טז) למקום שהוא הולך: ז (יז) * חשור של רועה, (יח) כרגלי * אנשי אותה העיר: ח כפלים (יט) המיחדים לאחד מהאחים שבפני הרי הם כרגלי, ושאינן מיחדים, אין יכולים להוליכם אלא למקום (כ) שפכלם יכולים לילך: ט לשנים (כא) ששאלו חלוק, זה לילך בו שחרית (כב) וזה לילך בו ערבית, לא יוליכו אלא למקום ששניהם יכולים לילך; ואם ערב זה לסוף אלפים למזרח וזה לסוף אלפים למערב, (כג) לא יזיזוהו ממקומו: י' משנים שלקחו בהמה בשתפות ושחטוה ביום טוב, אף על פי שלקח כל אחד מנתו, * הרי כל השוה (כד) כרגלי

באר היטב

(ד) לשני, אע"פ שפע"ט מפרה לשניהם ויביט בבר דכרו ששפרה לאחד מהן, אפ"ה הוי כרגלי בעליו לפי שלא בבר דכרו מעי"ט:

באור הלכה

וכן פשוט דאם הוא אדם נכס שפטיעותי קצרות ואינו מחזיק קשעור אמה, יוכל לילך יותר מאלפים, והשלחן ערוך מרי באדם בינוני: * שור של רועה כרגלי וכו'. עין משנה ברורה. ומסתברא בפשיטות דהנה דוקא של רועה שאינו לקעמיה למכר, ועל-כן אמרין דאף שמכרו ביום טוב דעתו הנה מערב-יום טוב לאוקמי ברשותה של מי שיקחנו אחר-כך, ולהכי אינו נגדר אחר רגלי המוכר, אבל באדם דעלמא שאין דרכו למכר בהמות, הולכין אחר המוכר כיון דבין השמשות היתה אצלו, ובאפן כזה מרי הברכה דרבי דוסא בנה לו עמוד ב. עין שם: * אנשי אותה העיר. עין משנה ברורה. ולענין הרועה גופא, אם לא מכר פשוט דהרי הוא כרגלי, ולא אמרין שחשב להוציא מרשותו אלא אם לכסוף מכר, וכן מוכח מרש"י דבור המתחיל 'הרי', עין שם ונפלא על האלהי רבה שכתב בהפגו, ואולי טענת-סופר הוא שם. ודע עוד, דמה שאמרין כרגלי אנשי אותה העיר הנה אם הולקח לא ערב, אבל אם הולקח ערב יכול להוליכו למקום שערב וכן כתבו הר"ן והמאירי וכן מסיק בגנהרשלוס וימארמרדכי, עין שם, ואם בא בן עיר אחרת שערב לכאן ולקחו ביום טוב, יכול להוליך עד אלפים אמה, דעל-כל-פינים לא גרע מאנשי העיר, וכן מבאר בר"ן, עין שם: * הרי כל השוה כרגלי שניהם. דע, ודין זה אף שהמטבח העתיק הוי משלחנה, מכל מקום נראה דיש להקל בו לצורך גדול, כי דין המטבח כולו דעת הר"ף והרמב"ם,

ומשום גנרא דאינה נקט לכלהו כאן [ב"ח]: (יג) מפני שלא קנה אחד מהם. רוצה לומר, דבכגון זה שיש כמה רועים, (י) אין דרכו למסר שיהיה ברשותם לענין קנין שביחיה. ומסתמת המחבר משמע (יא) דלא שני לן בין אם מסר לשני רועים מערב-שבת בין אם מסר להם בשבת, (יב) אבל רבים חולקים על זה וסבירא להו דבמסר להם בערב-שבת אין נפקא מנה בין רועה אחד לכמה רועים, ובכלל הרי הוא כרגלי הרועים ואין מוליכין אותם אלא למקום ששני הרועים יכולים להלך, (יג) אכן אם בשעה שמפרה להם לא בבר לאיזה מהם מסר שמירתו, ולמחר בשבת בבר שמוסר שמירתו לאחד מהם, הרי הוא כרגלי הבעלים כיון שלא בבר מערב-שבת¹⁸, וכן אם מסר לשני הרועים (יד) בשבת גופא, דעת רב הפוסקים דהרי הוא כרגלי הבעלים: ו' (יד) של פטם. שפסטים שורים למכר: (טו) כרגלי מי שלקחו וכו'. הנה, שאפלו אם הוא מעיר אחרת וכן לכאן על-ידי ערוב, מוליכו למקומו; והשטם, שדרך שור כזה לקנותו גם מעריות אחרות מפני שהוא שפסטים¹⁹, ודעת בעליו מאתמול היה גם

עליהם²⁰ להקימו ברשות מי שיקחנו: (טז) למקום שהוא הולך. וכנ"ל, והיו זה (טז) כבוד של הפקר שהוא מסור לכל דהוא כרגלי הממלא, וכדלקמה בסעיף יד: ז (יז) * שור של רועה. הנה אדם שמגדל בהמות, ופעמים שמוכרו לשכניו ומפניו [רש"י], ומשום דכיון שאינו מפסם אין דרך לקנותו מעריות אחרות, דשור כזה ימצאו כל אחד במקומו, ולכן אין דעת בעליו אלא על בגי-עירו והרי הוא כרגלם: (יח) כרגלי אנשי וכו'. אלפים לכל רוח. ואפלו אם ערב הרועה הנה לצד אחד, אינו מעכב עליהם מלהוליך אלפים לרוח האחר של העיר, דמאתמול אוקים ברשותם לפי שרגליו לקח ממנו [רש"י]. ועין באור הלכה: ח (יט) המיחדים לאחד וכו'. רוצה לומר, שאין האחר משמשין בהן אף על-פי (טז) שיש להן חלק בהם, מכל מקום חילא עליהו שביחיה זה שמשמש בהם, ואין לאחים כח לאסור ולהקנות עליהם את שביחיהם: (כ) שפכלם יכולים לילך. לאפיקי אם אחד ערב אלף אמה למזרח והשני אלף אמה למערב, אין יכולין להוליך את הכלים אלא כשעור אלף אמה מכאן ואלף אמה מכאן שפכלן יכולין לילך, מפני שפכלן שפסין בו וכל אחד מעכב על חברו: ט (כא) ששאלו חלוק. מבועוד יום להיות ברשות שניהם, וקומא לן לקמה סעיף יא דעל-ידי שאילה הוי כרגלי השואל, אכן הלא השני שואלים, אוסרים וכל חברו, וכדמסיים: (כב) וזה לילך בו ערבית. אין הפגנה על הערבית של יום טוב שני, (יז) דבנה יכול כל אחד להוליך ביום שאלתו עד מקום שערב, דשפתי קדשות הן אף אחד קדוש השני חל וכל אחד אוסר על חברו, אלא הפגנה על הערבית שלפני שחרית, דכיון דשאלתו הוא ליום אחד, כל אחד אוסר על חברו אם ערב זה לכאן וזה לכאן: (כג) לא יזיזוהו ממקומו. והא זה לא יוכל לילך למזרח כלום וכן השני למערב, וכן שוף דבר זה בסעיף הקודם: י' (כד) כרגלי שניהם. ולא דמי לחביות דאמרין דחלק כל אחד כרגליו, משום דבדברנן יש ברירה, ואמרין דכל חלק שהגיע לאחד הרי הוא

שער הציזון

(י) נראה שטעמו, דכמה פעמים נותן כל אחד ערובו למקום אחר, ובאפן כזה יחמטע המוחם להקמתו שלא יהיה לה פי אם שני אלפים אמצעים, ולהכי אין דעתו שיהיו נמשכין אחרי הרועים: (יא) כן כתב האלהי רבה בדעת הר"ף וכן משמע פשיטת דברי הרמב"ם: (יב) המאור והראב"ד והמלחמות והר"ן: (יג) מגן-אברהם בשם הר"ן: (יד) ואף-על-כב דבמלחמות וראב"ד בפתוח השני משמע דאפלו בשבת גופא גסין הרי הוא כרגלי הרועים, ולא אמרין כרגלי הבעלים אלא באפן שצדו שם, וכן מוכח קצת מהר"ן, מכל מקום לדינא בנדאי יש להורות כמו שכתבנו בפנים, מאחר דלדעת רש"י וכל הפוסקים העומדים בפשיטתו לא אמרין כרגלי הרועה אלא היכי דליכא אלא רועה אחד בעיר ואו אמרין דהברך בין השמשות, וגם דעת הר"ף נוכח לומר דסבירא לה פן, וכמו שכתב הראב"ד פירוש הראשון וכמו שהפסיק המאירי, עין שם: (טו) מהתקב"ם. וכתב פן, כדי שלא תקשה מסעיף י' לגבי בהמה של שפסין, עין שם. ויש אומרים עוד, דהקלו כזה משום פקנת הטבח והלוקחים ומשום שמחת יום טוב, עין בתי-יוסף ויבואש: (טז) מאירי, וימסיים שם: דלא כש מפרשים דמירי שאין לאחים חלק בו, דאם-כן מאי למימרא, עד כאן לשוננו. והרמב"ם השמיט דין זה לגמרי, ואף-על-פי-כן אין רצונה דפליג אמאירי, דאפשר דסבירא לה דבכל אפן נקבל זה בדין שאלה שהוא כרגלי השואל: (יז) פשוט, וכדלקמן בסיומן תתו, וכן יהא צריך להביאו קדם בין-השמשות בתוך מחומו של השני כדי שיהא מטר גם לו להוליך עד מקום שרשאי:

הַלְבוּת שֶׁפֶת סִימָן שֶׁצִּוּ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

כִּינֵן שֶׁלֹא בָרַר מְעַרְב־שֶׁפֶת¹⁸).

21) חלב שנחלב מבהמה בערב יום טוב וביום טוב הובא מחוץ לתחום על ידי ישראל שעירב עירוני תחומין, כתב הרעק"א (ביצה לו, ב) שיש להתיר להשתמש בו לכל הקונה אותו. וביאר, שאין לומר שהחלב קונה שביתה כרגלי הקונים וכיון שבכניסת החג זדיה חוץ לתחומם יאסר עליהם, כיון שדוקא בפטם אומרים שהיה בדעתו שתהיה שביתה הבשר כרגלי הקונים כדי שיוכלו להוליך את הבשר כרגליהם, אבל אם על ידי קניית השביתה אצל הלוקחים יאסר החלב, יש לומר שלא היה בדעת הישראל המביא את החלב שתהיה שביתה החלב כרגלי הקונים, אלא הרי הוא כרגלי הישראל המביאו.

והמהרש"ם (רעת תורה סי"ז) הביא משו"ת מהר"י אשכנזי (סי' כד), שנחלקו המורים לגבי אדם שביקש מחבירו שיביא לו דגים מעיר פלונית שהיא מחוץ לתחום, והמביא עירב עירוני תחומין ויכול היה לבוא, אך המקבל אותם לא עירב, וצידד המהרש"ם להתיר למקבל להשתמש בדגים.

[משנ"ב שם]

וְאָפְלוּ מְעִירוֹת אֶתְרוֹת²²).

22) ומעשה היה בשלשה כפרים שהיה להם אתרוג בשותפות, והסתפקו אם יכולים להוליך אותו חוץ לאלפיים אמה של הכפר הראשון, משום שיש לומר שבני הכפר הראשון העמידוהו בחזקת בני הכפר השני כדי שיוכלו להובילו אל הכפר השלישי כפי שמבואר בדין שור של פטם. וכתב בשו"ת אבני נור (ח"מ סי' קט) שאין לדמות ענין זה לשור של פטם, שדוקא בשור של פטם מעמיד בעל השור את הבשר בחזקת הלוקחים, מפני שלמוכר אין תשמיש בשור, מה שאין כן אתרוג זה שבני הכפר הראשון מברכים עליו, ודאי אין יכולים להוליכו אלא למקום שהוא בתוך תחומם.

18) ואף שאיסור תחומין הוא מדרבנן, ובאיסורים דרבנן יש ברירה; מי"מ אין אומרים שכשמוסר לאחד מהרועים בשבת הוברר שהיה עומד לכך מערב שבת. ובטעם הדבר כתב החתם סופר (הגהות על המג"א ס"ק ה), שדין ברירה נאמר רק אם אמר בערב שבת שתהיה שביתה הבהמה אצל איזה מהרועים שירצה למחר, ובשבת בחר רועה אחד, שהוברר הדבר למפרע שהוא הרועה שהיה צריך להיות מתחילה, אבל אם לא אמר מערב שבת שיתן לאיזה מהם שירצה, לא שייך בזה דין ברירה, כיון שלא רצה מערב שבת שום דבר שאמור להתברר בשבת, ואין מה שיתברר למחר.

[משנ"ב ס"ק טו]

מִפְנֵי שֶׁהוּא מְפֻטָם¹⁹).

19) ושור שאינו מפוטם הנמכר אצל הפטם, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ו) שמלשון המג"א משמע שגם בזה תחומו הוא כרגלי הלוקחים. מאידך, בעולת שבת (ס"ק א) ובלבוש (ס"ו) משמע, שדוקא בשור מפוטם הקלו להחשיבו כרגלי הלוקחים.

[משנ"ב שם]

וְדַעַת בְּעֵלְיוֹ מֵאֶתְמוֹל הִיא גַם עֲלֵיהֶם²⁰).

20) ואם היה הפטם נכרי, כתב הרעק"א (הגהות על השו"ע) שאין הבשר כרגלי הלוקחים, אלא הוא קונה שביתה במקום שבו היה בין השמשות. מאידך, בספר המכתם (ביצה לח, ב) כתב שאם הקלו בישראל שהוא בר תחומין לומר שדעתו לזכות לכל מי שיקנה ממנו, כל שכן שיש לנו להקל בכרי שאינו בר תחומין ורק גזרו בו משום ישראל.

[משנ"ב ס"ק טז]

מִפְנֵי שֶׁדַעַת בְּעֵלְיוֹ הִיא לְחֻלְקוֹ לְמִי שֶׁיְבֹא²¹).